

למה הקב"ה מתעניין בתפילות שלי? מתחילים להתפלל באמת

אפתח בווידיאו אישי: לפני שנה עברנו טרגדיה משפחתית, האירוע הקשה שחוויתי בחיי ולא נדע עוד כמותו. אחיינית בת 28, הרבנית לאה אלטהויז, שליחה של הרבי באוקראינה, עברה סיבוכי בלידה שהתפתח לאירוע מוחי ותרדמת מוחלטת. היא נפטרה כעבור כשבוע והשאירה 4 יתומים קטנים ל"ע.

בתוך השבוע היא הובאה לארץ וישבתי דומם בכניסה לטיפול נמרץ תל השומר. ניסיתי להתפלל לנס, אבל לא הצלחתי לבקש. געתי בעצמי היכן האמונה בכוח התפילה, אבל מחסום מנע ממני להוציא קול. זמן רב אחרי האסון ל"ע, נותרתי עם בירור פנימי: למה ברגע האמת לא התפללתי?

חפרתי וחפרתי ומצאתי ספק בסיסי: מי אני שאשנה גורלות? איך יצור אנושי זעיר, יכול לחולל ניסים בשמים? מדוע האלוקים האין-סופי יתעניין בבקשות שלי?

זו כנראה אחת הסיבות לכך שקשה להתפלל בכלל, מדי יום ביומו. הגמרא אומרת כי אדם חוטא בשלוש עבירות בכל יום ואחת מהן היא "עיון תפילה". הקב"ה מעניק הזדמנות כבירה לשוחח אתו והראש בורח למקומות אחרים¹. שכן קשה להאמין ומאתגר לחוש את הקו הפתוח לאינסוף.

אנו מוכרחים לשקם את התפילה כי בלעדיה אין דבר. רבינו הזקן מגדיר את חווית התפילה כ"חוט השדרה" שמעמיד את החיים היהודיים ובהעדר התפילה - הכול נעשה שטחי וקר. 1.

1. היום יום כג אייר: ראשית הירידה הוא העדר העבודה בתפילה, הכול נהיה יבש וקר, אפילו קיום המצוות בדרך 'מצות אנשים מלומדה' נהיה קשה, ממהרים, חסרים תענוג בתורה והאוויר מתגשם.

התיקון מתחיל בכך שנהפוך את המבט ונתפוש את ההבנה המהממת: הרחוק מכל רחוק הוא הקרוב מכל קרוב. ה' שנמצא אי שם בשמים, יותר קרוב אלינו ממי שעומד לידנו. הנה ירושלמי מופלא:

ירושלמי ברכות ט,א: שאלו המינים את רבי שמלאי: מהו דכתיב (דברים ד) 'מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו' [אלוקים קרובים] לשון רבים ומשמע כי יש כמה אלוקים ח"ו]. אמר להם 'כה' אלוקינו בכל קראנו אליהם' אין כתיב כאן, אלא 'בכל קראנו אליו'. אמרו לו תלמידיו, לאלו דחית בקנה, לנו מה אתה משיב [שנאמר 'קרובים' לשון רבים]? אמר: קרוב בכל מיני קריבות ... עבודה זרה נראית קרובה ואינה אלא רחוקה ... אלוהיו עמו בבית והוא צועק עד שימות ולא ישמע ולא יושיעו מצרתו, אבל הקב"ה נראה רחוק ואין קרוב ממנו. דאמר לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה, וכן לכל רקיע ורקיע ... ואדם נכנס לבית הכנסת ועומד אחורי העמוד ומתפלל בלחשיה והקב"ה מאזין את תפלתו. שנאמר 'וחנה היא מדברת על לבה, רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע' והאזין הקב"ה את תפילתה.

¹ כמה מחנכים נכנסו לאדמו"ר מסוים בבני ברק וביקשו עצה איך לעורר את התלמידים להתפלל בהתלהבות? האדמו"ר חשב רגע ואמר שזאת בעיה קשה ואין לו פתרון בשבילה, אבל במקום זה הוא רוצה לדבר איתם על התפילה שלהם, של המחנכים. "תגידו, איזו תפילה אתם יותר אוהבים? של יום ראשון או יום שני?". כמובן, יום ראשון כי היא קצרה ללא התחנוך הארוך. "ואיך אתם מגיבים", המשיך האדמו"ר, "אם באמצע התפילה ביום ראשון נכנס חתן או אבי הבן לפני הברית?". כמובן, בשמחה גדולה, נפטרנו מהתחנן. "אז מה אתם רוצים? אמר האדמו"ר, זה לא התלמידים שלא אוהבים להתפלל, אתם לא אוהבים...". הקושי להתפלל הוליד סדרה של בדיחות כואבות, כמו היהודי שמסיים תפילת שמונה עשרה ורבו ניגש ולוחץ לו את היד בברכת שלום עליכם. היהודי מתפלא: "מה שלום עליכם? לא עזבתי את העיר כבר שבועיים?" הרב הסביר: "הבטתי בך כשהתחלת שמונה עשרה וראיתי שהנך מפליג לקייב לקנות עצים. באמצע התפילה היית במוסקבה למכור את העצים ובסיום התפילה פסעת שלוש פסיעות אחורה ושבתי אלינו – אז שלום עליכם..." או פירוש הפסוק "אלה ברכו ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר": בשביל לנסוע לעיר אחרת, גוי צריך רכב או סוסים, אך "אנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר", רק מתחילים להתפלל והראש משייט בעולם כולו...

בהערה² הובאו שתי דוגמאות משיחות הרבי, לתפילות משנות עולם שקרעו את העולמות העליונים.

הבה נפתח את תפיסת הקירבה אל הקב"ה, ברוח יסוד היסודות של המחשבה החסידית: העולם שלנו הוא המרחב הקרוב אל האלוקים. העולמות העליונים שקרובים אל הקב"ה במדרגה, רחוקים ממנו מהותית, בעוד העולם התחתון שרחוק ממנו ברמה רוחנית, קרוב אליו מהותית.

שכן העולמות העליונים הם שכפול של עוד מאותו הדבר ומהווים גרסה מצומצמת של האלוקות, בעוד העולם שלנו פורץ דרך למרחבים חדשים וחושף את עצמותו יתברך.

ב. טרם ניכנס לעניין, נפתח עם הקדמה נפלאה. ההבנה שהתפילה מצמצמת את המרחק בינינו ובין ה', מעניקה הסבר לנושא המרכזי בפרשת השבוע: הקורבנות והתפילה. השאלה היא, מה הדמיון בין הקורבנות לתפילה? איך מילים מחליפות מעשה פיזי משמעותי של העלאת קורבנות על המזבח?

² א. משה רבינו מתחנן להיכנס לארץ, ובתגובה הקב"ה משתיק אותו: **"רב לך! אל תוסף עוד דבר אלי בדבר הזה"**. נורא: אני לא רוצה לשמוע אותך. התמיהה עצומה: למה להשתיק? מה המסר בכך שיהודי צריך לבלום פיו משפיכת הנפש? הרי הקב"ה מתאוה לתפילותם של צדיקים וכל תפילה מקרבת את משה יותר אל ה'? הרבי ציטט פעם בשיחה פרטית עם מישהו, תשובה מעוררת שכתב הגאון ממונקאטש, בעל המנחת אלעזר, מגדולי רבני אירופה בין שתי מלחמות העולם (ימים טובים עם הרבי, ראש השנה/85): ה' השתיק את משה מסיבה הפוכה: **כי לא היה 'מסוגל' לעמוד בתחינה שלו**. כי התפילה עמדה לנצח את הגזירה. ה' אוהב כל יהודי כמו בן יחיד וכל דמעה עולה עד כיסא הכבוד, אולם כאן נגזרה הגזירה שמשה מוכרח להישאר על אדמת המדבר (מסיבות שונות שדנו בהן בעבר) ולכן ה' השתיק את משה **שלא יגבר בתחנוניו על הגזירה העליונה**. לכן הקב"ה עצר אותו אחרי 515 תפילות, כי לכל נושא ישנו מניין מסוים של תפילות שפועל את הדבר וכאן עוד תפילה אחת היה שובר את הגזירה. כמו ילד שמתחנן לפני אביו לבטל החלטה מסוימת, וככל שהחלטה חשובה יותר, כך נדרשת כמות של תחינות כדי לשבור את המחסום. לפעמים פורץ הילד את התעקשות האבא אחרי יום, לפעמים אחרי יומיים ולפעמים אחרי שבועיים.

בכך יישב הגאון ממונקאטש את העובדה שמתפללים שלוש פעמים ביום על בניין ירושלים. והרי אם ה' לא ענה לאבותינו למה שיענה לנו? ומה העניין להמשיך לבקש על דבר שמסורבים לו כבר אלפיים שנה? התשובה היא שההיפך הוא הנכון: התפילות הקודמות פעלו את פעולתן וריכזו בהדרגה את הדרך לגאולה. אלא שבדרשות תפילות נוספות כדי לפעול את הגילוי הגדול וכל התפילות של היום מתווספות אל התפילות הקודמות ועוד תפילה אחת תפעל את הנס הגדול מכולם.

ב. הירושלמי שהובא בפנים הזכיר את תפילת חנה. הרבי חידד פעם נקודה מרטיטה שהופכת את התפילה שלה לאם ושער כל התפילות בהיסטוריה (ליקוטי שיחות כט/185): חנה הייתה עקרה 19 שנים, מה שבזמנם נחשב בלתי הפיך. בעלה, אלקנה, כבר נשא אישה נוספת וילד ממנה עשרה ילדים. הוא התיימש מסיכויי הלידה מחנה ואומר בשברונו: **"הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים"**.

אבל חנה בטוחה בעצמה ועולה למשכן שילה להתפלל. יותר מזה, היא תובעת: **"ונתתה לאמתך זרע אנשים"** ופירשו חז"ל: **"זרע ששקול כמשה ואהרן"**. לא פחות: היא גם מבקשת לקבוע את **מין** היילוד, בן שיכול לעבוד בבית המקדש, וגם קובעת את **אופי היילוד**: שקול כשני הגדולים בהיסטוריה.

הדבר המדהים הוא, שהתפילה שלה מתקבלת, כמו שאמר דוד בתהלים: **"משה ואהרן בכוהניו - ושמואל בקוראי שמו"**. אולם זה נגד הכללים: ה' קבע ש"הכול בידי שמים חוץ מיראת שמים". הוא מעניק ילדים, אבל לא מבטיח ביחס למה שנגלה בתוך האריזה. גדולי עולם התחנונו לילדים, אבל קיבלו תוצר אחר ממה שחלמו. אברהם נענה, אבל הגדול היה ישמעאל ש"ידו בכל ויד כל בו". יצחק ורבה התחנונו עשרים שנה לילדים ותפילתם נענתה – אבל הראשון היה עשו האדמוני, "איש יודע ציד איש שדה". גרוע מכך (ברכות י): חזקיהו המלך חלה ונטה למות. ישעיהו הנביא בא לבקרו ואמר כי נגזרה עליו מיתה משום שלא עסק בהבאת ילדים. חזקיהו התנצל שנמנע מלעסוק בכך, משום שיועד שיוולדו לו רשעים, אבל ישעיהו דחה את דבריו שאין זה עניינו והגזירה נגזרה למותו.

חזקיהו לא נשבר ועמד להתפלל ותפילתו התקבלה והוא חי 15 שנים נוספות. אולם בהגהות הב"ח שם מסופר ההמשך המזעזע: נולדו לו שני ילדים רשעים בשם מנשה ורשקה. כשהם היו קטנים, הולכים חזקיהו על כתפיו לבית המקדש והוא שמע אותם מתלוצצים כיצד הם מקריבים על ראשו של אביהם קרבן לעבודה זרה. מרוב זעזוע הוא שמת אותם מכתפיו ורשקה נפל ונהרג. ואילו מנשה המלך הרשיע בהמשך ימיו עד שנאמר בבבלי כי לא היה רשע כמותו. כך שגם לאחר שתפילתו נענתה באופן ניסי, היא לא הועילה להחליף את נשמת ילדיו. ידועים דברי הגמרא על המלאך הממונה על ההיריון, שמביא לפני הקב"ה את הטיפה ממנה נוצר ההיריון ושואל: **"טיפה זו מה תהא עליה: עשיר או עני? טיפס או חכם? גיבור או חלש?"**. ואילו את השאלה החשובה ביותר הוא אינו שואל. הוא לא מבקש להכריע מה יעשה הילד עם כל הכישרונות שקיבל והאם יצלם לטוב או למוטב? שכן הדברים הללו נקבעים **למטה ולא למעלה**. העתיד תלוי בחינוך של ההורים ובמאמצים של הילד עצמו. ובכל זאת תפילת חנה גברה על כל הכללים.

השבוע מתחילים את החומש השלישי, ספר ויקרא, והכינוי שלו הוא "תורת כהנים". הפרשיות הראשונות מתארות את קורבנות היחיד שמביאים כנדבה וככפרה על חטא, והפרשיות הבאות (אחרי מות, אמור) מצוות את קורבנות הציבור, כמו תמידים ומוספים שעולים בקביעות על המזבח. כיום, בזמן שבית המקדש אינו קיים, התפילה בוקעת רקיעים כמו עבודת הקורבנות.

2. ברכות כו,ב: רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום ... תניא כוותיה דר' יהושע בן לוי: מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות? שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ... ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב? שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ... ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע? שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה.

התפילה אינה משלימה רק את קורבנות הציבור, אלא גם את חובת הקורבנות הבאים לכפרה: אדם שביטל מצוות עשה, כמו הנחת תפילין, יכול להביא קרבן עולה כנדבה. אדם שעבר בשגגה על לא תעשה חמור, כמו להדליק את האור בשבת או לאכול ביום הכיפורים - מביא קרבן חטאת. חכמים קובעים כי ניתן להשלים את כפרת הקורבן באמצעות אמירת פרשיות הקורבנות מהתורה שבכתב ובלימוד הלכותיהן. זאת אחת הסיבות לכך שתפילת שחרית נפתחת במשנת "איזהו מקומן של זבחים".

שולחן ערוך רבנו הזקן סימן א: טוב מאד לומר פרשת הקרבנות שהן עולה ושלמים ותודה וחטאת ... לקיים מה שכתוב (הושע יד) 'ונשלמה פרים שפתינו' וכמו שאמרו חכמים על פסוק 'זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'' - 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת'. ומכל מקום מי שיש לו לב ללמוד ולהבין ... די לו באמירת פרק 'איזהו מקומן' [העוסק בהלכות הקרבנות מהתורה שבעל פה] כי גדול תלמוד המביא לידי מעשה ולידיעת התורה.

גם הצורה המעשית של התפילה היא בהתאם לדרך הקרבת הקורבן:

שם סימן צח: התפילה [שמונה עשרה] היא במקום קרבן ולכן צריך לזהר שתהא דוגמת הקרבן: בכוונה ושלא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים, ותהא מעומד כמו עבודה, וקביעות מקום [לעמוד במקום קבוע בבית הכנסת] כמו הקרבנות שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמו ... וראוי שיהיה לו מלבושים נאים מיוחדים לתפילה כמו בגדי כהונה.

התמיהה מתבקשת: כיצד חטאנו במעשה ונתכפר בדיבור?³ הרי מדיבורים על אוכל לא נהיים שבעים ומדיון על מכון כושר לא יורדים במשקל? עוד אפשר להקשות: למה לא ננהג כך במצוות נוספות בתורה ואסיר במחנה עבודה בלי מצה יאמר את פרשת "החודש" ואסיר בלי תפילין יאמר "קדש"?

התמיהה גדולה יותר, לאור דברי הרמב"ן שהארחנו בהם בשנים הקודמות: סוד הקורבן הוא **בהמחשה** המזעזעת שמטלטלת את האדם להבין מה עליו לעשות עם עצמו: הבהמה היא משל חי לאדם שהתמכר ליצר הבהמי, עליו לטלטל עצמו אל הרפת ולקחת בהמה לירושלים. הוא סומך ידיו עליה כנגד הידיים שעשו החטא, אומר וידוי בפיו כנגד דיבור החטא, ושחיטת הבהמה והוצאת דמה, מעוררת לעקור את ההנאה והחיות בענייני העולם. איך דיבור התפילה מעורר חוויה משמעותית כזו?

בבדיחות הדעת: נאמר בפסוק 'ונשלמה פרים שפתינו'. היינו שהשפתיים עומדות במקום הפרים שהיינו אמורים להקריב. עולה השאלה למה התפילה עומדת במקום הפרים? הרי ישנם כל מיני סוגי קרבנות וענייניהם יכול להקריב גם קרבן זול כמו תור ויונה? אלא כשצריכים להוציא כסף ולהקריב, קשה להביא פר. אבל אם רק מדברים על זה, בואו נדבר בגדול – על פרים ושורים...

עד היכן הדברים מגיעים? הנה הביטוי החזק ביותר להיות התפילה **תחליף שלם לעבודת הקורבנות**. התפילה אינה רק **חובה** בגלל הקורבן, אלא פועלת גם לצד **הזכות ופוטרת מחובת קורבן**.

הפוסקים דנים בשאלה, האם יהודי שחטא בזמן הגלות, יתחייב להביא קרבן כפרה על חטאיו כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו? למשל, אדם שהתעורר בליל שבת והדליק את האור בחדר השירותים

³ מה גם שהקורבנות מבטאות את **הכניעה** וההשתעבדות של האדם כלפי הקב"ה, ואילו התפילה מייצגת את **העיסוק בעצמו** והבקשות להרבות שפע ופרנסה?

ופתאום נזכר כי שבת היום - האם יתחייב בקרבן בימות המשיח? במידה וכן, ראוי להחזיק "פנקס שגגות"⁴ ובו לציין את החטאים בשוגג כדי להביא עליהם קרבן חטאת כשייבנה בית המקדש.

היה אדם גדול שנהג כך. התנא רבי ישמעאל, חברו ובר פלוגתתו של רבי עקיבא, עמד בראש ישיבה חשובה שדברי התורה שלה מכוונים בשם "תנא דבי רבי ישמעאל". מדי בוקר מצטטים מדבריו: "רבי ישמעאל אומר בשלוש עשרה מדות התורה נדרשת". פעם ישב רבי ישמעאל ולמד תורה בשבת לאור הנר, וכדי להאיר יותר, הטא את הנר לכיוונו. לפתע תפס כי עבר כעת בשוגג מעשה חמור של הבערה. מספרת הגמרא כי במוצאי שבת "כתב על פנקסו: לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

שבת יב,ב: לא יקרא לאור הנר שמא יטה ... פעם אחת קרא והטה, וכתב על פנקסו: אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת, לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה.

הדבר המעניין הוא שרבי ישמעאל לא היה דעת יחיד, חלפו מאתיים שנה והגיעו ימי האמוראים, והנה מוצאים בגמרא הרחבה ופירוט של המנהג להחזיק פנקס שגגות ולציין בו את העוונות בשוגג:

יומא פ: האוכל חלב בזמן הזה, צריך שיכתוב שיעור אכילתו, שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין.

הגמרא יורדת לפרטי הכתיבה בפנקס ומורה לא לכתוב סתם 'חטאתי' והתחייבתי חטאת', אלא את שיעור האכילה בו חטא. שכן יתכן כי יבוא בעתיד בית דין אחר ויגדיל את השיעור עליו חייבים קרבן. השל"ה הקדוש מציג זאת כהוראה פשוטה לרבים:

של"ה עמוד התשובה יומא עא: באם יזדמן לאדם בשוגג איזה חטא שחייב עליו קרבן, ירשום אותו בפנקסו להיות לו לזיכרון, אולי יזכה לבניין בית המקדש ואז יביא הקרבן.

אולם דברי השל"ה לא הובאו ברמב"ם ובשולחן ערוך⁵ ולא מצאנו פוסקים אחרים שהחמירו כך (ראו לקו"ש יח/416 הע' 50)⁶. השאלה עלתה בפגישת הרבי מליובאוויטש והראשון לציון הרב מרדכי אליהו בתחילת שנת תשנ"ב, והרבי השיב כי זו עוצמת הדין של "ונשלמה פרים שפתנו". דרך הכפרה המושלמת על החטאים כיום היא "נשלמה" באמצעות השפתיים⁷, עד שאין צריכים השלמה בעתיד.

הרבי בפגישתו עם הראשון לציון הרב מרדכי אליהו: חיוב הקורבן הוא כשיבנה ביהמ"ק, אבל ברגע שלפנ"ז התשובה היא בשלימותה ע"י הקריאה והעסק בתורת הקרבנות באופן ד'ונשלמה פרים שפתנו' - נשלמה גם מלשון שלימות [כמו בשלימה] כך שהתשובה היא בשלימות.

ההסבר הוא, שהתפילה מוליכה באותה דרך של הקורבן. עניינו של הקורבן הוא לקרב בין האדם והקב"ה. בעוד שהחטא נוצר כתוצאה משקיעה בח"י חומר, הקורבן מזעזע את הנפש להפסיק ירידתה הרוחנית ולהחיות את המחויבות לקב"ה. גם התפילה מצמצמת את המרחק ומנכיחה את מציאות ה' בתוך חיינו. המזמורים נוטעים את ההבנה כי הקב"ה קרוב לעולם הזה, יותר מאשר לעולם האצילות.

⁴ סיפור - פנקס חטאים: האחים הקדושים רבי אלימלך ורבי זושא נהגו לערוך מסעות 'גלות' כדי להשיג כפרה על מעשים שהיו נראים בעיניהם לא שלמים. בכל לילה היו יושבים במקום אחר הרחק מביתם. פעם הגיעו לפונדק שהיה שייך לאח שלהם, שניהל לפרנסתו פונדק דרכים. הם טעמו משהו ואחר כך פרשו לאחד החדרים לשנת לילה. לפתע נדהמו לשמוע קול בכי. זה היה קולו של אחיהם שהתייפח בדמעות. הם רצו אל חדרו ומצאו אותו יושב על הרצפה, אוחז בידו פנקס קטן וממרר בבכי. לאחר שלחצו אותו סיפר כי בכל פעם שהוא חוטא במחשבה או במעשה בעבודתו בפונדק, הוא מציין זאת בפנקס ובליילה אינו עולה על מיטתו, עד שמבקש בדמעות מחילה על חטאיו וחש כי ה' מחל לו על כישלונותיו. המילים האחרונות הפתיעו אותם: איך הנך יכול לדעת אם ה' מחל לך? הוא הצביע על הפנקס ואמר: "כאשר נמחקות השורות על הדף [מהדמעות], יודע אני כי עונותיי נמחקו..."

⁵ רק המג"א הביאו בסימן שלג סק"ג, אך לא בסגנון של הלכה אלא "איתא במסכת שבת על רבי ישמעאל".
⁶ הגאון רבי חיים פאלאגי (שימש ה"חכם באשי" (רב ראשי) בטורקיה לפני כ-150 שנה ואחד מגדולי המחברים לאורך הדורות) מנסה לתווך בין הדעות (שו"ת לב חיים או"ח סימן ל): אמנם נצטרך בעתיד להביא קרבנות על השגגות, אך אין צורך לנהל פנקסנות בימי הגלות, שכן משיח יריח אותנו ויורה באצבע כמה חטאות להשלים. כך אומר ישעיהו: "ויצא חוטר מגזע ישי ... והריחו ביראת ה'". ומה שרבי ישמעאל דיבר על כתיבה בפנקס, הייתה זו רק מדת חסידות שהחמיר לעצמו.

⁷ ומה שרבי ישמעאל כתב על פנקסו, ראו לקו"ש יח/416 הע' 51 שבימי הייתה תקופה קצרה שניתנה רשות לבנות שוב את בית המקדש ולכן הוא חש כמו בימי הבית וכתב על פנקסו להביא חטאת.

אדרבה: כשהקורבן היה בהקרבת בהמה, אפשר היה להתמקד במעשה הפיזי ולשכוח את הקרבה הנפשית שהקורבן מעורר אליה, אולם התפילה כולה חוויה רוחנית ותודעתית ובלעדי זה אין דבר.

התוועדות תשמ"ד/392: כשהקריבו קרבנות בפועל היו צריכים **לפעול על האדם, שמעבר לשור השמן שהקריב על המזבח, יחשוב שחטא לאלוקיו בגופו ובנפשו והקרבן בא דמו תחת דמו, כי בראותו את הרעש סביב הקרבת השור השמן, עלול להסתפק בכך ומצבו הרוחני יישאר כמקודם... משא"כ בזמן הגלות שייך רק הקורבן ברוחניות, להקריב מלשון קירוב נפשו לה' על ידי עבודת התפלה.**

אבל איך מחברים דבר והיפוכו ומגשרים על המרחק הבלתי עביר בין האינסוף והעולם המוגבל והנחות?

ג. נפתח עם סיפור מעורר השראה: במשך כמה שנים אחרי פטירת אבי ע"ה, אמי תבלחט"א נהגה לחגוג את הפסח במשכנו של אחי, הרב זליג, שליח הרבי בעיר יקטריניבורג ברוסיה. היה זה נחת גדול עבורה לראות את הפעילות סביב השעון ומאות היהודים שמתעוררים בבית חב"ד.

באחרון של פסח אחרי הצהריים היא שכבה לנוח וסיכמה עם אחי להעיר אותה לסעודת משיח. היא התעוררה בבהלה כשהשמש נטתה לשקוע ולא הבינה מה קורה. היה עליהם לערוך סעודת משיח עם המשפחה בביתם ואחר כך לצעוד לבית חבד ולערוך סעודה ציבורית. היא יצאה מהחדר בסערה וראתה את אחי יושב בסלון עם יהודי מקורב, כשהלה נסער ומתייפח בבכי. היא העירה את תשומת לבם לשעה המאוחרת ואחי נפרד מהיהודי כשהם מבטיחים להמשיך לדבר.

אחי סיפר כי האיש הגיע עכשיו מבית המשפט, שם חתם על מסמכי גירושין מאשתו הלא-יהודייה. מערכת היחסים ביניהם הייתה טובה, אבל הוא הבין שאינה בשבילו ועליו להקים בית יהודי וללדת ילדים יהודיים. המחיר היה כבד: השופט הגוי כעס על הפרידה ושלל ממנו את הבעלות על הבית והרכוש. אחי שאל אותו, מה מיהר ללכת היום לבית המשפט? הרי היה עליו לחתום מסמכים בחג? הוא השיב בתמימות: "זליג, גם אני צריך לצאת ממצרים..."

אין בעל הנס מכיר בניסו. אנו כל כך שקועים במלחמת החיים שאיננו עוצרים להבין את הפלא שנקרא חיי תורה ומצוות. אנו לוחמי החזית שבוחרים בקדושה. הסיירת המובחרת שקופצת אל שורות האויב ומביסה אותו. העולם מלא גירויים שמסעירים את הנפש, יצר עיקש שאינו מתעייף דוחף לגעת בהם והאדם מגלה כוחות עילאיים והולך עם הקב"ה אותו לא ראה מעולם.

זאת הסיבה היחידה לקיומם של העולמות. זה המענה היחידי לחידת הבריאה. כאן משהו חדש מתחיל, שמרחיב את גבולות הקדושה. העולמות העליונים הם עוד מאותו הדבר, ורק גרסה מוקטנת של הדבר האמיתי. הקב"ה צמצם את אורו הגדול ויצר עולמות רוחניים כעולם האצילות והבריאה שמאפשרים להכיר בו. אבל זה עוד מאותו הדבר וצמצום של המקור ולכן אין לקב"ה עניין בעולמות ההם כשלעצמם. כמו שאינשטיין, להבדיל, לא מלמד ילדים בכיתה א'. אין לו סיבה להקטין את עצמו.

בעולם הזה, לעומת זאת, מתרחשת בריאה אמיתית: יצירת הטוב והמוסר. האדם בבחירתו החופשית בוחר באלוקות ופורץ את גבולות הקדושה. נאמר זאת כך: הקב"ה ברא את גוף העצמים הפיזיים ואנו עושים דבר יותר מפתיע כביכול: נאבקים ברוע ובוראים את הנפש של הקיום, כשמכוונים הכול לטוב.

מהפכה אדירה כזו, שבסופו של דבר משנה את הרע עצמו, יכולה להתרחש רק בכוח האין סוף. לכן העולם הזה הוא תכלית כל הקיום: הן בגלל הבריאה שבו והן בגלל הכוח העצמותי שמתפשט בו. אם נשוב לדוגמה של אינשטיין, להבדיל, הוא לא יילך ללמד בכיתה א', אבל בהחלט יעמוד במלוא כוחותיו במעבדת מחקר ופיתוח פורץ דרך, כי בה מתגלית עומק נפשו ושכלו.

3. תניא פרק לו: והנה תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה, אינו בשביל עולמות העליונים הואיל ולהם ירידה מאור פניו יתברך, אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון, שכן עלה ברצונו יתברך, להיות נחת רוח לפניו יתברך, כד אתכפיא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והסטרא אחרא של כל עולם הזה.

נתבונן לדוגמה בעוצמתה של תפילת מנחה. חז"ל אמרו: "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה, שאין אליהו נענה [מול כוהני הבעל בהר הכרמל] אלא בתפילת המנחה". מה כוחה של מנחה? ומה בכלל פירוש המילה "מנחה"? התפילה הראשונה נקראת על שם השחר, השלישית על שם הערב והשנייה אמורה להיות קרויה על שם הצהריים ולהיקרא "צהרית"?

האבודרהם כותב ש"מנחה" מלשון "מנוחה", משום שהשמש שוקעת והולכת לנוח וכן בני האדם נחים מעמל היום. אבל יש פירוש אחר שפותח ומרחיב את הלב: "מנחה" בלשון התנ"ך היא "מתנה", כמו שיעקב הכין "מנחה" לעשיו אחיו ונאמר "ותעבר המנחה על פניו" (בראשית לב, כב).

"מנחה" היא כמו קרבן "מנחה" בפרשת השבוע, שמביא העני לפני ה'. זה היה קרבן דל ומצומצם, מעט קמח וסולת, אך דווקא הוא מכונה בשם "מנחה" - מתנה, כמו שמפרש רש"י (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב - לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה, מי דרכו להתנדב מנחה? עני! אמר הקב"ה: מעלה אני עליו כאילו הקריב את נפשו".

תפילת "מנחה" היא קצרה, אבל היא תכלית הקיום והיעד של בריאת העולמות. היא בקליפת אגוז הסיפור של החיים בגרסת HD... עומד אדם בעיצומה של סערת היום, הוא רץ להרוויח עוד שקל ומול חברים לעבודה שלא דווקא מתפללים אתו יחד. הוא מוצא כוחות לעצור הכול ולומר: "רגע, עלי להודות ולבקש כוחות ממי שהכול שלו". זאת המנחה הנפשית שעולה עד שערי השמים.

בהערה⁸ הובא סיפור מושלם.

קעת נבין בעומק את הדיאלוג המהדהד והתמוה בין משה והמלאכים: כשמשה עולה לקבל את התורה, מתייצבים המלאכים ותובעים "מה לילוד אישה בינינו? חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם? מה אנוש כי תזכרנו ... תנה הודך על השמים ... אמר משה: תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה: 'אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' וכי למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? 'לא יהיה לך אלוהים אחרים' וכי אתם שרויין בין עמים שעובדין גלולים? 'כבד את אביך ואת אמך' וכי אב ואם יש לכם? 'לא תרצח לא תנאף לא תגנוב' וכי קנאה יש ביניכם? 'יצר הרע ביניכם? הודו לקב"ה, שנאמר 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ'".

הדין תמוה מתחילתו ועד סופו: ראשית, למה המלאכים בטוחים שהם קודמים לישראל? שנית והוא העיקר: כיצד חשבו מראש לקיים את התורה שמדברת כנגד יצר הרע?

⁸ הרבי סיפר את עיקר הדברים בהתוועדות והסיפור מובא כאן בתוספת פרטים מספרו של פרופסור גרין (עמוד 222): לפני שישים שנה הגיע שליח צעיר ונמרץ בשם הרב משה פלר למדינת מיניסוטה ופעל להעצים את החיים היהודיים. מיניסוטה נחשבת לאחד המעוזים המשכילים והליברליים ביבשת והרב פלר נתקל בחומה של אדישות וזלזול. ראו בו איש תמים ומיושן שאינו מתאים לעולם החדש. כשביקש להבין מי יוכל לעזור לו, כולם מלמלו: "פרופסור וולוול גרין". הוא הפנים של הקהילה ואם תקשור עמו קשרים - המחיצות ייפלו בפניך. וולוול גרין היה מדען בעל שם בתחום האפידמיולוגיה, חקר המחלות והחיידקים, ונבחר לכהן בצוות המצומצם של נאס"א שחקר אם יש חיים על המאדים. פלר ניסה להשיג את גרין, אבל זה היה קשה. הוא עבד במתקן צבאי מסווג ולא ניתן היה להגיע אליו. סוף-סוף נוצר קשר טלפוני והשליח התעקש שהוא רוצה פגישה. ההתלהבות של השליח שבתה את לב הפרופסור והוא הזמין אותו לאותו מתקן. הפגישה החלה בשעת צהריים מאוחרת והיא נכשלה מיד. הם התקוטטו על כל נושא אפשרי, גרין הטיח בשליח שהוא לבוש כמו 'קברן', ג'קט שחור וחולצה לבנה. אם הוא רוצה להצליח באמריקה, עליו לעבור לחולצה צהובה ולקצר את הזקן. פלר ניסה לומר דעה, אבל זה היה שיוח אבוד. בינתיים ירדה השמש והשליח לא התפלל מנחה. הוא ביקש את סליחתו של גרין, נעמד בפינת החדר, חגר את האבנט והתפלל מנחה. גרין הביט בו בעיניים קרועות, "הלו, התפרצת אלי למשרד באחד המתקנים הסודיים בארצות הברית ואתה הופך אותו לבית כנסת? אני אמור להמתין עד שתסיים להתנועע?". פלר סיים והתנצל: "פרופסור נכבד, אתה יודע כמה חיונית לפגישה הזו, אבל מה שעשיתי עכשיו, חשוב אפילו יותר". הם נפרדו בלי לחיצת יד. באותה תקופה היו גרין ואשתו חברים במועדון קריאת סיפורים יהודיים. הם קראו על פרעות ת"ח ות"ט ואלו שקפצו לאש כדי שלא להמיר את דתם. כשקראו את הסיפור, אמרו חברי המועדון כי אלו סיפורי אגדות והיום אין יהודים שמוכנים להפסיד דולר בשביל האמונה. גרין חשב לעומק ולפתע זה היכה בו: הוא זכה לפגוש אדם עם משמעות מעבר להווה. הוא אמר לאשתו: "את יודעת? פגשתי בחור ששייך לחבר'ה ההם, לאלו שמוכנים לקפוץ לאש. עובדה, הוא נעמד אצלי במשרד והתפלל מנחה..."

המלאכים מעלים את הספק שקיים אצל כל אחד ובו בעצם התחלנו את השיעור: מה לבני אדם ולאנוקות האינסופית? למה לו להתעניין ביצורים שפלים, חצויים וחלקיים שעושים הכול בחצי כוח? נאה הרבה יותר למלך, לבחור בעבדים נעלים, כשרים וטהורים כמו מלאכי השרת.

המלאכים סברו ללמוד ולקיים את התורה במובן הרוחני שלה. כל דין בתורה יכול להילמד גם במשמעות של תורת הסוד, כמו כיבוד אב ואם הוא כיבוד מלאך שמלמד תורה למלאך אחר ונותן בו חכמה וכוח. או הנחת תפילין כנגד המוח והלב, היא חיזוק המוחין והמידות העליונות וכו'.

משה השיב בטענה עוצמתית: לא יתכן שהתורה ניתנה בשביל העולמות העליונים, כי התורה היא רק גרסה מצומצמת ביחס לחוכמת האין סוף. היא מקטינה את חוכמתו יתברך ומה התועלת בה. מנגד, התורה שירדה בעולמות העליונים היא כוח פורץ דרך שמנכיח את האלוקות בגבולות חדשים. היא מגלה את עצמותו של הקב"ה, שמסוגל להפוך את היש לאין ולהאיר את הקצה הנגדי.

ליקוטי שיחות יח/4-33: התורה לא ניתנה למלאכים, כי מאירה בהם רק הארה מאלקותו יתברך והם ירידה מאור פניו. כוח העצמות שבתורה מתגלה בעבודה של נשמה שנמצאת בתוך הגבולות והמיצרים של העולם הזה. הנשמה יורדת לעולם שהוא מלא קליפות ובטרא אחרא שהם נגד ה' ממש ולוחמת עם היצר הרע, שוברת את ההעלמות וההסתרים והופכת את החושך לאור. זאת התחדשות אמיתית שיכולה להיות רק בכוח עצמותו יתברך, שהוא לבדו הופך איש ליש ומעניק את הכוח להפוך יש לאין.

בהערה⁹ הובאה הרחבה נוספת מהשיחה הנ"ל.

אם כן, עלינו לזקוף את הראש ולהרגיש את השמים. אנו העולם הנמוך מכולם ובזה סוד כוחנו. האלוקים נמצא עם הנמוכים ומקשיב ומאזין לרחשי ליבם.

כאן עולה השאלה מהעבר השני: לאן הולכות התפילות שאינן פועלות את המבוקש? כאשר הקב"ה מחליט מסיבותיו שלא להאזין לתפילה, לאן הולכות הדמעות והכאב? בספרים מובאת נקודה נפלאה ומחזקת מאוד: **כל תפילה פועלת**. אהבתו של הקב"ה לבניו הנאבקים במצוקות החיים גדולה כל כך, ששום תפילה לא שבה ריקם. הקב"ה שומר אותה בבית גנזיו ומפעיל אותה בזמנים אחרים.

משה התחנן 515 תחינות כדי להיכנס לארץ ולכאורה תחינותיו לא הועילו. אולם מובא במדרש: "אמר לו הקב"ה: למה אתה מתחנן להיכנס לארץ? כדי לזכות לקיים מצוותיה?! הרי אני מעלה עליך כאילו קיימת אותן". התפילה בוודאי עלתה למעלה ופעלה פעולה.

ראיה נוספת: ה' אומר לפני הפיכת סדום: "המכסה אני מאברהם את אשר אני עושה?! ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום!". הרי אברהם הופך להיות אבי העם וכיצד אכסה ממנו את הפיכת סדום? אולם המשך הדברים תמוה: ה' מספר את מה שעומד לקרות, אברהם מעורר את רחמי ה', והתגובה היא לא מוחלט. ה' דוחה את כל דבריו. אז למה היה צריך לספר לו מלכתחילה?

הביאור הוא שתפילת אברהם פעלה גדולות, אבל לא בשביל אנשי סדום, אלא בשביל מי שבאמת הגיע לו. הגמרא אומרת שבזכות שאברהם מסר נפשו להחציף פניו לה' ואמר בהתנצלות "ואנוכי עפר ואפר", זכו בניו ל"עפר סוטה" שמביאה שלום בין בני זוג ואפר פרה שמטהר מת. זה עומק דברי התורה: "ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום", כלומר, אף שהתפילה לא תעמוד לאנשי סדום, אך היא תעמוד **"לגוי גדול ועצום", לבניו אחריו בכל הדורות**.

אמר מי שאמר: "חלומות מתגשמים, אבל בדרך אחרת ממה שתכננו אותם..."

⁹ בכך מבאר הרבי בשיחה הנ"ל את הדיון אודות טענת בר מצרא. מובא בספרים כי המלאכים טענו שהם קודמים לקבל תורה, משום שהם שכנים של 'בעל המצר' ושכנים קודמים לאדם זר בקניית הקרקע. ענה להם משה: אתם רוצים לקנות הקרקע לשם הנאה סתם, אבל אנחנו רוצים **לבנות עליה דירה** ומי שקונה לקניית דירה – הוא קודם לשכן שקונה למטרות אחרות.

לימוד התורה בעולם הזה, שנעשה בכוח עצום של דחיית ותיקון הרע, הוא מכוח עצמותו יתברך ומהווה דירה לו עצמו. משא"כ לימוד התורה בעולמות העליונים, שהוא דבר טבעי ללא חידוש, נעשה מבחינת הגילויים בלבד.

נסיים בסיפור מרגש המוכיח זאת: ד"ר טיל ניר הוא חסיד חב"ד, רופא משפחה ותיק באזור הדרום ומשמש כרופא יד יד של קהילת חב"ד בקרית מלאכי. הוא גדל במשפחה קיבוצניקית שאינה שומרת תורה ומצוות ופעם בצעירותו, אימא שלו שיתפה אותו בסיפור חייה.

היא גדלה בבגליה לפני המלחמה במשפחה דתית. אבל אז פרצה המלחמה הנוראה והיא ראתה איך מעלים את אבא ואימא ואחיותיה על הרכבות האיומות והיא נותרה לבדה כילדה בת 12. כיון שהייתה בהירת עיניים ושיער, מסרו אותה לשכנים גויים שהסתירו אותה.

יום ולילה היא חיכתה שהמשפחה תשוב, אולי יקרה נס והם יצליחו לקפוץ מהרכבת ולקחת אותה. המארחים הגויים התעמרו בה והשפילו אותה. הם העבירו אותה בעבודות פרך והיא בסך הכול ילדה בודדה. לילה אחד בשוכבה על מיטתה, החליטה לעשות הסכם עם הקב"ה: "אני אחזור לומר קריאת שמע לפני השינה, כמו שאבא ואימא לימדו אותי, ואתה תחזיר לי את המשפחה". היא עמדה בחלק שלה בגבורה. כשהייתה מסיימת ימים שבורים והרוסים, כשגופה כאב מהעבודה, הייתה מניחה יד על העיניים וקוראת קריאת שמע כתפילה פרטית שהקב"ה ישמור על משפחתה.

המלחמה הסתיימה והתברר שהמשפחה נספתה בתאי הגזים. בדרך לא דרך דודתה נותרה בחיים ופעלה בהליכים משפטיים לחלץ אותה מבית הגויים, אבל היא לא סלחה לקב"ה. "אני עמדת בהסכם ואתה לא עמדת". היא נטשה את דרך הוריה ועלתה לארץ, לקיבוץ דגניה. כך סיפרה לו בנערותו.

השנים חלפו ודווקא בנה טל עבר מהפכים וחזר בתשובה. ביחד עם רעייתו, הקים משפחה נהדרת של ארבע בנות וארבעה בנים, כשהילדים קרויים על שם סבו וסבתו ודודותיו שנספו בשואה.

ערב אחד באו לבקר את הסבתא בקיבוץ. שולחן המטבח הקטן לא הספיק עבור המשפחה הדוסית הגדולה... והסבתא הביאה שולחן גדול מחדר האוכל של הקיבוץ. על השולחן בבית דלק נר נשמה. היה זה בדיוק "יום השואה". טל הביט על הנר ופתאום היכה בו הסיפור ההוא מלפני עשרות שנים. הוא הביט על הנכדים ואמר: "נו, אימא, הוא החזיר לך את המשפחה?! הוא עמד בהסכם?! הם קרויים על שם הורייך ואחיותייך?!". היא כיסתה את עיניה ופרצה בבכי: "כן, הוא החזיר יותר ממה שלקח, סביב השולחן יושבים יותר ממה שישבו בבגליה..."

אבל גם הקריאת שמע שלה לא נמחקה. חלפו השנים וערב אחד, בהיותה קרוב לגיל תשעים, ד"ר טל יושב במרפאה ופתאום מצלצל הטלפון. בדיוק ישיבה מולו אימא עם תינוק שבאו לבדיקה והוא ניסה להתעלם מהשיחה, אבל הטלפון לא הרפה. זאת הייתה המטפלת המסורה של האימא, שלא הייתה יהודייה וצעקה באנגלית: "הסטורציה (מד החמצן בדם) יורדת לשמונים והדופק לשלושים". הוא הבין שאלו הדקות האחרונות של אימו ושאל במהירות: "יש מישהו לידך?!". הייתה שם אישה ספרדייה שבאה לבקר את אימה שלה ששהתה באותו מוסד רפואי. הוא ביקש מהאישה לקרוא קריאת שמע והיא פשוטה ותמימה החלה לצעוק את השמע בכזו כוונה שהוא לא שמע כמותה...

הנה כי כן, הקב"ה תמיד משלם, אבל בדרכו שלו... הרבי התבטא פעם באוזני החסיד הרב זלמן גוראריה: "הקב"ה תמיד משלם, אבל לא אומר מתי וכמה זמן זה ייקח...". [אולי יש לומר שהוא משלם כשהאדם זקוק באמת לשפע...].

המסקנה לגבי התפילה הגדולה - התחינה על הגאולה היא - שאסור להפסיק לבקש. כל בקשה מועלת, כל פגישה עם ה' מקרבת ובמהרה תיפול חומת הגלות ויאיר אור שבעת הימים כפשוטו ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של **שלוחי הרבי ברחבי תבל**

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בת יוסף דב